

Mișcarea muncitorească din România și războiul de independență

ȘTEFAN DOMNICI

În istoria popoarelor sînt zile, care prin evenimentele pe care le-au trăit și consemnat, au devenit momente de răscruce în înaintarea lor pe drumul progresului social. Ele readuc în prezent, mențin vii în memoria națiunii și transmit din generație în generație faptele cele mai glorioase ale înaintașilor.

Rezultat firesc, logic, al unui proces istoric îndelungat, ale cărei rădăcini se găsesc în ansamblul condițiilor economice și social-politice ale perioadei respective, războiul pentru independență din anii 1877—1878, avînd profunde premise istorice în lupta seculară a poporului, pentru scuturarea apăsătorului jug al Porții Otomane, reprezintă o verigă importantă în procesul de constituire a statului național român, al luptei pentru unitate și independență națională.

Pregătită vreme îndelungată, cucerirea independenței naționale, a fost obținută în momentul în care împrejurările istorice au dus la crearea ansamblurilor de condiții, pentru ca poporul român să transforme în realitate visul său de secole.

Important este de reținut că procesul constituirii și centralizării unor state naționale în Europa, la mijlocul secolului trecut, a coincis, în timp, cu elaborarea socialismului științific, ideologia revoluționară a clasei muncitoare, cu crearea și activitatea primelor organizații ale acesteia în mai multe țări și cu perioada de existență a Internaționalei întâia.

Născută în acest context social-politic, prima organizație muncitorească cu caracter internațional a reflectat, în activitatea sa, și a înscris, o serie de principii referitoare la problema dreptului popoarelor, a fiecărei națiuni la libertate și independență națională. Insuși Karl Marx, conducătorul Internaționalei, a insistat

neconținut ca Asociația Internațională a Muncitorilor să cuprindă, în sfera activității sale, problemele social-politice și naționale din viața popoarelor, care reflectau năzuințele acestora spre eliberare de sub dominația străină, spre desăvârșirea procesului istoric al făuririi și consolidării statelor naționale.¹

O explicație mai largă a necesității dezvoltării și însușirii acestor probleme în organizațiile proletariatului, era dată de Marx în partea finală a Manifestului Constitutiv, unde se arată că, în condițiile când clasele dominante și guvernele burgheze duceau o politică externă bazată pe războaie de jaf și cotropire, proletariatului îi revenea sarcina, să facă în așa fel încât legile simple ale moralei și echității, care trebuie să reglementeze relațiile dintre persoanele particulare, să devină legi supreme în relațiile dintre națiuni. Prin aceste cuvinte, Marx întrevedea un nou tip de relații dintre toate națiunile egale și independente, relații bazate pe colaborare și respect reciproc.²

În aceeași epocă istorică în care mișcarea socialistă internațională elabora asemenea linii directoare, s-a desfășurat și procesul de unire a Țărilor Române, de formare a statului român modern și de cucerire a independenței lui de stat depline, evenimente față de care tînăra mișcare muncitorească din România a fost deosebit de activă atît pe planul gîndirii politice, cît și al acțiunii concrete.

În deceniul al VII-lea și al VIII-lea ale secolului trecut, se dezvoltă și își face intrarea pe arena vieții politice tînăra clasă a proletariatului industrial, clasa cea mai înaintată a societății. Acesta devine tot mai mult purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă, spre făurirea unității naționale și cucerirea independenței de stat.

În România, în perioada războiului de independență, nu există încă un partid socialist, muncitoresc ; mișcarea muncitorească și socialistă se găsea la începutul organizării sale. Existau însă cercuri socialiste revoluționare care au desfășurat o intensă activitate în perioada războiului pentru cucerirea independenței de stat și care, considerînd lupta pentru independență ca un act just, progresist, au participat direct la toate acțiunile pentru susținerea războiului.

Aceste cercuri erau însuflețite de ideile revoluționar-democratice ale anului 1848, apărau interesele maselor largi și militau pentru înfăptuirea unei societăți în care să nu mai existe exploatare. Iată cum descrie unul dintre militanții socialiști din acea perioadă, participant la evenimente, starea de spirit a maselor largi populare — care de fapt erau forța hotărîtoare în cucerirea independenței de stat, în ziua proclamării independenței : „Marea mulțime care asistase la Cameră, atît în tribunele publice cît și în curte, și pe

1. K. Marx, F. Engels, Opere, vol. 16, E.p., Buc., 1963, pag. 211.

2. — K. Marx, F. Engels, Opere, vol. 16, E. p., Buc., 1963, pag. 14.

dealul Mitropoliei la săvârșirea marelui act, se revarsă spre centrul Capitalei. Drapelele sînt arborate, valurile mulțimii străbat orașul, studenții manifestează cu cîntece patriotice, se aude răsunînd „Deșteaptă-te române“, și pînă tîrziu în nopțe poporul Capitalei fericit petrece“.³

La 26 mai 1877 a apărut la București, din inițiativa cercului socialist, ziarul „Socialistul“, primul ziar din țara noastră care se întitula astfel. Între articolele apărute în coloanele sale menționăm pe cel întitulat sugestiv „Rezelul“, în care era subliniat caracterul just al războiului purtat de români: „Astăzi... e timpul cînd românii, în avîntul și entuziasmul suvenirilor trecute, iau armele pentru a-și apăra independența“. ⁴ Autorul evocă „suvenirile trecute“ cînd poporul se apăra cu eroism legendar împotriva invadatorilor legînd lupta de independență națională de glorioasele tradiții de luptă pentru o viață liberă ale poporului român, de patriotismul înflăcărat al maselor.

Membrii cercurilor socialiste deși se pronunțau împotriva vărșărilor de sînge cauzate de războaie, au susținut cu tărie lupta poporului român pentru cucerirea independenței de stat, adoptînd o poziție politică înaintată în această problemă. Ziarul „Socialistul“ conținea o cronică întitulată „Politica externă“, în cadrul căreia cititorii erau informați sistematic asupra desfășurării operațiunilor militare.

Entuziasmul de care era cuprins în acele zile poporul român este descris în felul următor de către militantul socialist C. Bacalbașa cu ocazia trecerii Dunării: „Românii au trecut Dunărea pe la Corabia. Soldații treceau cîntînd. Alături de ei mergeau femeile, unele cu copii în brațe. Toate femeile au mers pînă la pod unde s-au oprit. Soldații treceau, iar cei rămași pe mal nu mai conteneau cu urale și aclamații“.⁵

Greul războiului a fost dus de masele orășănești și sătești, care au dovedit o înaltă conștiință patriotică, un nemărginit devotament și spirit de sacrificiu. Mii de țărani, muncitori, meseriași etc., au cerut să fie primiți ca voluntari în armată. Înrolările de bună voie în oștire și în ramurile ei auxiliare se îmbulzesc din toate părțile; tineri și oameni maturi din toate stările sociale... părăsesc căminul și ocupațiile lor, iau arma și aleargă în jurul steagurilor. Patriotismul maselor largi este relevat de același autor, participant la evenimente, în următorii termeni: „Ca și soldații, cetățenii fură la înălțimea împrejurărilor... se puseră în serviciul țării, unii lucrînd pentru armată, alții alergînd sub steaguri spre a lupta alături de meseriașul din oraș și muncitorul de la țară. Armata română reprezenta astfel imaginea corpului social; orice deosebiri de

3. — C. Bacalbașa, Bucureștii de altădată, vol. 1, (1871—1884), ed. a II-a, Editura „Universul“, 1935, pag. 217.

4. — Presa muncitorească și socialistă din România vol. I, (1865—1900), partea I, (1865—1889), Ed. pol., 1964, pag. 36.

5. — C. Bacalbașa, Op. cit., pag. 226.

opinii, orice inegalități de stare și pozițiune dispăruseră în fața unui singur și înalt sentiment : apărarea patriei“ . 6.

Un aspect important care învederează poziția mișcării socialiste față de războiul de independență îl constituie participarea la luptă ca voluntari, a unor intelectuali socialiști. Amintim astfel participarea doctorului Russel, a doctorului Nicolae Codreanu, cât și a unor studenți socialiști ca C. I. Istrati, Alexandru Spiroiu, Constantin Stănceanu, Gheorghe Manicea ș.a. La plecarea în război, studenții l-au ales drept conducător al lor pe militantul Constantin Stănceanu, care a desfășurat o activitate revoluționară în rîndul ostașilor pe front, contribuind la răspîndirea ideilor socialiste. 7.

Masele de muncitori și țărani, alături de celelalte categorii sociale, au contribuit la susținerea războiului nu numai prin participarea directă, cu arma în mîină, pe cîmpul de luptă, ci și prin donarea de sume de bani și daruri (ofrande) — haine, alimente, medicamente, pansamente etc., necesare armatei.

Astfel, muncitorii de la Fabrica de băuturi gazoase din București au trimis Mariei Rosetti, președinta spitalului „Independența“, bani ; cei de la Fabrica și depozitul timbrelor, bani și obiecte ; Societatea lucrătorilor din tipografia „Theil și Weiss“ au trimis Crucii Roșii bani, iar Societatea de binefacere a meseriașilor și comercianților din Iași a trimis comitetului de doamne din localitate bani pentru îngrijirea soldaților români.

Amintim, de asemenea, donația lucrătorilor tipografi, de la laboratoarele române, subscripțiile bănești ale lucrătorilor cizmari din București, ale lucrătorilor de la gara Turnu Severin, ale tipografilor din București, ale lucrătorilor feroviari de la gara Filaret din București, ale muncitorilor constructori din Slatina, Lotru, Vîlcea, ca și sumele donate de comitetul lucrătorilor de la casa „Briel“ ș.a. pentru familiile soldaților căzuți în război. Este demn de remarcat faptul că „meseriașii unguri din București au participat în număr considerabil la contribuiri ce se fac pentru armata română“ . 8

În legătură cu aportul maselor de la orașe și sate la susținerea războiului, ziarul „Resboiul“, care apare în această perioadă la București, scria : „Nu trece o zi fără ca „Monitoriul oficial“ să nu publice coloane întregi, cu felurite ofrande, atît în bani cît și în obiecte, pentru armata noastră, și aceasta nu numai din partea românilor, dar și din partea locuitorilor de alte naționalități“. În coloanele aceluiași ziar se arăta : „Am văzut oameni din toate clasele sociale oferind bani, bucate și alte lucruri. Am văzut femei sărace aducînd scamă ; am văzut scriitorași de la osebite autorități oferind jumătatea din leafa lor ; am văzut pînă și străini, trecători care nu se opreau decît o zi în Capitală, contribuind pentru răniți“ . 9.

6. — T. C. Văcărescu. Luptele românilor la resbelul din 1877—1878, Buc., 1886, pag. 71.

7. — I. C. Alănăsiu. Mișcarea socialistă, 1881—1900, Ed. „Adevărul“, 1932, pag. 18.

8. — „Gazeta Transilvaniei“ anul XI, nr. 54 din 26/14 iulie 1877.

9. — „Resboiul“, nr. 15, din 6 aug. 1877.

Cauza libertății patriei a fost îmbrățișată în toate provinciile românești. Cu îndreptățit temei se afirma în „Gazeta Transilvania“, condusă de I. Mureșanu, la începutul lunii iunie 1877 : „Nu poate să suferă îndoială că, „cauza ostașului român e o cauză generală română“. Victoria lui e a întregii națiuni, fie aceea risipită în orice parte a lumii“.¹⁰ Aportul populației din Transilvania (printre care și a celei din Năsăud), din Banat, Bucovina la susținerea războiului, a îmbrăcat forme foarte diverse.

Este necesar a sublinia faptul că cea mai mare parte a ajutoarelor trimise pentru armata română au provenit din partea maseslor largi de oameni ai muncii, țărani, muncitori, târgoveți, ș.a.m.d. Astfel, ziarul „Telegraful român“ din Sibiu scria în numărul său din 23 iunie 1877 că suma de bani oferită de cetățenii brașoveni „este caracteristică, pentru că ea provine, cu puține excepții, de la acea clasă a societății noastre, care este avizată a-și hrăni familia cu două brațe“

Mișcarea muncitorească și socialistă din România, masele largi populare legau lupta pentru independența de stat de dezvoltarea economică și socială a țării, de înlăturarea unor reforme democratice care să ducă la îmbunătățirea situației celor ce muncesc, să asigure participarea acestora la viața politică a țării. Astfel, ziarul „Socialismul“ chema noua generație ca, după război, să-și intensifice eforturile în direcția dezvoltării economice a țării, pentru industrializarea acesteia, arătând că inerția, lipsa de acțiune este un inamic mai puternic decât vecinii din afară.¹¹

La rîndul său, militantul socialist C. Mille, într-un articol intitulat „Patriotism și socialism“, publicat în ziarul „Munca“, scria : „A face dar patriotism, pentru noi este a deștepta la viață publică și socială pe aceste 4 milioane de români, a-i face știutori de drepturile și datoriile lor și a împinge teribila armată spre cucerirea Plevnei interne... adică spre dezvoltarea economico-socială a țării“.¹²

Mișcarea socialistă a luat poziție fermă împotriva reprimării răsculaților din 1888, foști luptători sau urmași ai aceluia care și-au vărsat sîngele pentru independența țării. „Cînd săteanul a fost dus la război în 1877, stăpînirea i-a făgăduit pămînt. Cînd însă românul s-a întors de pe cîmpul de bătălie, a găsit acasă vatra pustie, bordeiul sărăcit, copiii gata să moară de foame. Flămînd și jefuit de proprietar, de arendaș și de guvern, săteanul s-a răscolat ca să-și aducă aminte boierii de făgăduiala dată în 1876“.¹³

Încă în primii ani ai existenței României ca stat independent, mișcarea socialistă s-a pronunțat atît pentru consolidarea independenței cucerite, cît și pentru recunoașterea dreptului altor națiuni

10. — „Gazeta Transilvania“, anul XI, nr. 42, din 14/3 iunie 1877.

11. — Presa muncitorească și socialistă din România, vol. I. (1865—1900), partea I, 1865—1889, pag. 42.

12. — „Munca“, anul III, nr. 19, din 28 iunie 1892.

13. — Documente din istoria mișcării muncitorești, (1879—1892, Ed. pol., 1973, p. 572.

și popoare de a-și câștiga libertatea, de a se dezvolta libere și independente.

Astfel, militantul socialist Constantin Bacalbașa publica în ziarul „Emanciparea” din 15 aprilie 1883 articolul intitulat „Cine sîntem?”. în care arăta că socialiștii sînt „campionii hotărîți și credincioși ai neatîrnării” și că „vom lupta întotdeauna ca brațul României, care pînă ieri a fost strîns în lanțul robiei, să nu amenințe libertatea vreunui alt popor... vom cere necurmat ca drepturile omului, ca și drepturile neamurilor să fie recunoscute și puse la adăpost de loviturile vrăjmășești”.

Relevînd semnificația cuceririi independenței de stat pentru care și-au jertfit viața aproape zece mii de ostași, militanți revoluționari subliniau în ziarul socialist „Lumea Nouă” că „proclamaarea neatîrnării României a fost, fără îndoială, un fapt de cea mai mare însemnătate, întrucît el constituie o linie de despărțire între veacurile de asuprire și independența de care ne bucurăm astăzi. Poporul român a știut, prin jertfe și abnegație și cu prețul sîngelui său, să se elibereze de sub turci, într-un război glorios, asigurîndu-și astfel o neatînare care să-i permită să se dezvolte în pace și să pășească pe calea civilizației”.¹⁴

Independența națională despre care Nicolae Bălcescu scria cu deplină îndreptățire ca „fiind visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a manifesta lumii” pentru care „ei trăiră, munciră, suferiră și muriră, a devenit prin lupta maselor un fapt împlinit”.

Referindu-se la proclamarea independenței de stat a României, tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la Plenara C.C. al P.C.R. din 14 aprilie 1976 a spus : „Trebuie să fie evident pentru toți că fără unire, fără proclamarea independenței de stat, însăși ființa națională, dezvoltarea poporului român, a națiunii noastre nu ar fi fost posibile. Dobîndirea independenței naționale — se subiliază în Programul P.C.R. — a dat un nou și puternic imbold dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înrîurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare”.¹⁵

14. — „Lumea nouă”, anul IV, nr. 43, din 7 mai 1900.

15. — Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la Plenara C.C. al P.C.R. din 14 aprilie 1976, „România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate, vol. 12, Ed. pol., 1976, pag. 556.